

En el centenari de la mort de Johannes Brahms (1833-1897)

Antoni Sala i Serra

El dia 3 d'abril de 1997 moria a Viena Johannes Brahms (vegeu *Quadern* núm. 86), l'únic compositor alemany contemporani de Wagner que va tenir prou per posar-se, més o menys, a la mateixa altura. Però Wagner va ser revolucionari, l'home de futur; en canvi, Brahms fou un home clàssic que aprofundia en les formes abstractes, i en el decurs de la seva vida mai no va escriure una nota de música programada i molt menys d'òpera. Per això els seus estils respectius diferien profundament de motius i de conceptes. Wagner inaugurava una època, i Brahms en tancava una altra. Amb Brahms la simfonia en la forma que la configuraren Beethoven, Mendelssohn i Schumann arriba a la seva fi. A semblança de Bach, Brahms resumia una època. Aquesta situació tindria en el món social del seu temps unes lectures molt concretes: Wagner seria el profeta del pangermanisme cosmopolita, idealista i revolucionari, i Brahms el representant del nacionalisme alemany, seriós, dur i conservador. Anton Rubinstein, el músic rus, expressava de forma excessivament crítica la música de Brahms la primera vegada que la va escoltar. "Per als salons no té prou elegància; per les sales de concert, no té la força punyent necessària, per a pagès no és prou primitiva, i per a la ciutat és poc cultivada". Aquesta sentència resumia el pensament del món musical progressista de l'època amb el qual Brahms no estigué mai d'acord. Per això Brahms construï la seva obra com un solitari testimoni del passat. Coneixia bé el període clàssic i aprofundia en l'obra de Beethoven, i en general es va desentendre de les violències del corrent romàntic. Treballava sobre la base dels mestres clàssics, utilitzant el contrapunt, la variació, i la forma de música caracteritzada pels ritmes creuats en l'estil de Schumann, amb un sentit beethovenià del desenvolupament i amb la sensibilitat de Bach per la polifonia. És sobretot, essencialment, un música seriosa que s'adiu amb els seus orígens d'Alemanya del Nord, tot i que Brahms podia ser tan líric com els compositors romàntics. Però mai no s'ho va proposar. De bon començament va decidir que seria un compositor de música "pura", un músic absolut que acompliria la funció correctora de les idees extravagants de Liszt i Wagner.

La música de Brahms és potser complicada i difícil, però mai no és ostentosa i evita intencionadament l'ornamentació superficial. Durant molts anys tingué la reputació de ser un compositor "difícil", un filòsof del so. D'aquí el rebuig del món musical francès a la música de Brahms que considerava com els "somnia d'un bevedor de cervesa". Personalment fou un home de principis inflexibles com en les seves teories musicals. Això el convertí en

un home aspre, cínic, de mal caràcter, que provocava malfiança i rebuig, cosa que perjudicava la seva obra musical. De totes maneres, tots els biògrafs coincideixen que sota la seva aparença esquerga existia un home generós i de grans fidelitats. Aprofundint en la seva música descobrirem un cor noble, magnànim que pretén amagar els seus sentiments d'una forma brusca trencant intencionadament la bellesa d'una línia melòdica dins la mateixa obra musical. La producció musical de Brahms fou extensa. Les quatre simfonies són tan conegudes que excusen una àmplia descripció. La "Primera, en do menor" fou concebuda després de molts anys de dubtes. Von Bülow la classifica com la "Desena" de Beethoven; la "Segona, en re major" la més lírica, tot i el segon moviment tan misteriós, ha estat qualificada de superficial; la "Tercera en fa" la denominaren "L'Heroica"; la "Quarta en mi menor" va molestar a alguns músics, pel seu final, una xacona, que consideraren massa sec i seriós.

La ment creadora de Brahms adoptà totes les modalitats musicals, a més de les simfonies: piano, música de cambra, lieders, cançons populars, corals, obertures, rapsòdies, concerts, etc. L'obra que obrí Brahms a la fama fou el "Rèquiem alemany", una creació plena de tendresa i de sentiments dolorosos però de concepció estranya, com moltes de les obres de Brahms. Tret d'un extracte de la Bíblia luterana, no té cap relació amb els ritus ortodoxos.

Les últimes obres de Brahms, la "Sonata per a violí en re menor", el Quintet per a clarinet", els "Intemezzi" per a piano i especialment els preludis corals per a orgue donen un sentit nou, més serè, a la seva música. És el capvespre del romanticisme i resulta difícil descriure aquest crepuscle d'un músic que encara avui representa, potenciat, l'esperit de Beethoven i d'Schumann, i la integritat d'una seriosa actitud personal, profundament alemanya.